

lődve hallgattuk a háborút veszített Németországból hazatért német tanárunkat. Friss élményekkel eltöltve beszélt katonai emlékeiről, hadifogságáról, Németország életéről. S a maga szelíd ironiájával megjegyezte: „A német emberek azt mondják: nem lesz itt ezután sem semmi baj. Eddig voltunk „Gauleiterek, ezután majd leszünk *Gommunisták*.” (A Gauleiterek a fasiszta pártban körzetvezetők voltak.) Jót nevetünk a szójátékon, nem is sejtve, hogy ezt a társadalmi-politikai jelenséget később konformizmusnak fogják nevezni. S főleg nem gondoltam, hogy erről a kérdésről egyik kedves fiatal kollégám fog majd érdekes könyvet írni.

Gondolat Kiadó, Budapest, 1995. 195. l.

LÉVAY BOTOND

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Legyen segédkönyv!

A JÓ ÓSÖK, ÉGI KIRÁLYOK CÍMŰ MONDAGYŰJTEMÉNYRŐL

Régi igényt teljesített a *Móra Könyvkiadó*, amikor a fenti címen gazdag válogatást jelentett meg történelmünk mondavilágából. Hiszen irodalmunk jeles prózaírói nem csupán nemzeti elkötelezettségük révén kívánták minduntalan felidézni a magyar múlt tragikusan felemelő eseményeit a mondák, regék, mesék megismertetésével, de formálni is akarták az új generáció szellemi-érzelmi arculatát. Így nem csoda, ha olyan sokáig várni kellett egy olyan mondagyűjteményre, amely kifejezetten azért készült a kisiskolásoknak, hogy ébressze-alapozza-formálja a legifjabb nemzedék nemzeti identitását. Hogy ráébredjen egyszer a kisgyerek, honnan s miért jött a magyarság, mi tartotta életben ezer évig itt e hazában; miért kellett harcainkat élet-halálra vívni; egyáltalán mi joga van egy népnek itt az élethez, a hazához. Nem kell szégyellni dicőséges, tragikus, felemelő, eseményekben, harcokban, csodákban, megigazulásokban, elesettségben is reménnyel bővelkedő korszakainkat.

Bizony, mi felnőttek nagyon leszoktunk a hitről, megfeledkeztünk Istenről. Pedig ezeknek a mondáknak javarésze valaha a megindító hitet táplálta a régi korok gyerekeiben; ezer évig nemesítette a lelket, edzette a testet. Mindez olyan természetes volt, mint egy falat igazi falusi kenyér. Az újabb tankönyvi átdolgozások során a mondákból is kiszűrték – nem véletlenül – a keresztény üzenetet. Van kiút, isteni szózat, csodás fordulat sokszor egy nemzet életében, csak nagyon kell figyelni, nemcsak a történelmi személyiségeknek (akik általában nem is tudják, hogy azok), bárki felfedezheti életében a különös, lélekemelő erőt. De az sem elhanyagolható világsoda e mondákban, hogy ez a nép annyi kudarc, vesztőhely ellenére mindig képes volt talpra állni, túlélt minden kényszert, béklyót.

A nemes mondahagyományunkat reprezentáló kötet válogatása, szerkesztése *Gaszner Ferencné* érdeme, aki a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképzőben a gyermek- és ifjúsági irodalmat oktatja. Lelkiismeretesen, filológiai érzékenységgel szemelgette nemzeti kincsünkbl a kicsinyek számára a magyar történelem dicső korszakaihoz kapcsolódó mondákat, történeteket a honalapítástól az 1848-as szabadságharc bukásáig. Benedek Elek háromkötetes gyűjteménye, a Magyar mese- és mondavilág, Mikszáth Kálmán Magyar várak regéi, valamint Móra Ferenc Titulász bankója éppúgy szerepel a forrásművek között, mint Gaál Mózes, Krúdy Gyula, Lengyel Dénes, Lipták Gábor egy-egy kötete. Ezen írások legtöbb témájával a kisiskolás aztán serdülőkorban ismét találkozik halhatatlan klasszikusaink középkorai tananyagában; az egyes mondaköröket zseniálisan feldolgozó Arany-balladákban vagy a história élményszerűsítése példájául az Egri csillagokban, a történelmi, irodalomtörténeti tankönyvek lapjain. Így nyomon követheti a gyerek tudatának nyiladozásától, miképpen válik a mondai anyag műalkotássá, az

élményszerű ismeret történelmi fogalommá. Mert nemcsak hősöknek kellett itt teremődniük a Duna-tájon a történelmi idők szelében, hanem az egyszerű embereknek, pásztoroknak, kézműveseknek is kivételes életkörülmény jutott, nemcsak a kardnak, az észnek is élesnek kellett lennie; a vértől a hit páncélzata is erősebbnek, hatékonyabbnak bizonyult néha. S innen nézve már szinte összemosódik a földön küzdő ember realitása és a mondai világ tágassága. A mondatgyűjteményhez irodalomjegyzék is tartozik, mely eligazítja az érdeklődő olvasókat felkeltett kíváncsiságuk, egyéni búvárkodásuk további kiegészítésében.

Az utolsó pillanatban adhatjuk az ifjúság kezébe a feddhetetlen magyar példaképek, neves személyiségek tetteiről szóló történeteket, az eredeti forrásokban még meglévő, természetes isteni gondviselés kivételes kegyelmét, amely bátorsághoz, hősies és egyszerű hazaszeretethez egyaránt nélkülözhetetlen, sőt a túlélési esélyt szolgálja minden magyarnak, minden körülmények között. (*Móra Könyvkiadó, 1993.*)

DR. DOMONKOS JÁNOS
Fővárosi Iskolaszanatórium
Budapest

Kovács Károly: Helytörténeti dolgozatok Poroszló község néprajzi hagyományaiából

A magyar népi tradíció mélyen az európai hagyományrendbe ágyazódik. Az egyezéseket a hagyományok sokszor közös alapjai magyarázzák. Poroszló község történeti-néprajzi-művelődési krónikája is társadalmi életének több évtizedre visszatekintő feltérképezése. Nagy szerep jut a szülő- és lakóhelyhez, a tájhoz kötődés, az azonosság tudatban a helytörténetnek. A megírás indítéka esetünkben is, hogy a szerző az önbecsülés és az önismeret növelése céljából a kortársak és az utódok okulására megőrökíti a helység múltját. Műve időtálló értékű, mert eredményei túlmutatnak a helyi jelentőségen. Tanulmányul, például, adalékul szolgálnak nemzeti és egyetemes összefüggések számára is.

A helytörténetírásnak ellentmondása lehet, hogy bár a helybeli lakosok, akikhez elsősorban szól, és akiknek az elődeit állítja a vizsgálódás középpontjába, szívesen megvásárolják, népszerű olvasmányként forgatják, és nemzedékek hagyományozzák tovább, mégis a munka ritkábban válik szélesebb körben ismertté. Néha még az érdeklődő szakemberek figyelmét is elkerüli. Könyvismertetésünk éppen az ismeretlenség falán szeretne rést ütni, hiszen egy ilyen forrásokon alapuló, dokumentatív jellegű, olvasmányos stílusban írt tanulmánykötet a történeti kutatás számára is fontos mű.

Kovács Károly köteté remekül rendezett anyagot, tömör, információgazdag, mégis színes ismertetéseket tartalmaz: miközben a múltat vallatja, az önnön személyes élettörténetét is megvallja. Poroszló hagyományairól szólva, saját portréját is megrajzolja. Végtelen humánummal telítve a magyar helytörténeti irodalom érdemes darabja, hisz Magyarország magyarjainak életvitelét, régebbi népszokásait, múltbéli, töredékekben megmaradt emlékeit gyűjtötte össze, hogy számadást készítsen az örökségről, melyek kitörölhetetlenül tovább élnek még a vallási ünnepek helyi motívumrendszerében is. A könyv a Poroszlóval ismerkedőknek kalauz, ismerőseinek-lakóinak pedig történelmi rendszerben.

Poroszló község Heves megyében, a Debrecen-Füzesabony vasútvonal mellett a Tisza jobb partján, a folyótól 6 kilométerre fekszik. Története visszanyúlik a honfoglalásig. 1209-ben már bencés apátság volt a faluban. 1262-ben vendégül látták az esztergomi és kalocsai érseket, a váci püspököt, akik IV. Béla király és fia, István ifjabb király országrészeinek viszonyait szabályozták.

Jelenlegi református temploma 1790-93 között épült, míg a római katolikus 1797-ben. Egyébként a könyv külön fejezete nyújt szemelvényeket a poroszlói református egyházközség